

**Universitatea “Dunărea de Jos” din Galați
Școala Doctorală de Filologie și Istorie
Domeniul: Filologie**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**STRATEGII DE REALIZARE A FICȚIUNII:
JOHN FOWLES**

**Coordonator științific:
Prof. dr. Michaela Praisler**

**Doctorand:
Cristina Mălinoiu (Pătrașcu)**

2012

CUPRINS

ARGUMENT

A. Premise, strategii și obiective	5
B. Structura tezei	8
C. Instrumente critice, teorii literare aplicate	11

Capitolul 1

REALITATE ȘI FICȚIUNE. EVOLUȚIE ȘI METAMORFOZE

1.1 Introducere	15
1.2 Realitate și ficțiune: Realism/ Modernism/ Postmodernism	17
1.3 Anii 70: noii experimentalisti	23
1.4 Ficțiunea postmodernistă: metamorfoze tulburătoare	28
1.5 Concluzii	36

Capitolul 2

WORDLING THE TEXT/LUMILE TEXTULUI

2.1 Introducere	38
2.2 În căutarea sinelui...	39
2.3 Identitate și alteritate	52
2.3.1 Eu masculin vs. Celălalt feminin	53
2.3.2 Reprezentări ale alterității: entități polimorfe	65
2.3.2.1 Zei și magicieni	65
2.3.2.2 Zeițe și zâne	75
2.4 Natura în ficțiunea lui John Fowles	81
2.4.1 Valea secretă: de la peisaje naturale la tărâmurii imaginare	81

2.4.2 Trandafirul, crinul și violeta

92

2.5 Timpul

102

2.6 Concluzii

109

Capitolul 3

WORDING THE TEXT / LUMI DIN CUVINTE. STRATEGII NARATIVE

3.1 Introducere

111

3.2 Parodia și mixajul codurilor

113

3.3 Niveluri/lumi narrative: mreața poveștilor

120

3.4 Oglinda - motiv și tehnică narativă: textul oglindă

129

3.5 Metalepsa narativă... sau când autorul își întâlnește personajele

135

3.6 Timp și spațiu în romanele lui John Fowles

140

3.6.1 Viziunea timpului: sincronicitate și spirala istoriei

140

3.6.2 Cronotop, paraspații și alte (tipuri de) spații

149

3.7 Despre personaje: nume suspecte pentru eroi de hârtie

161

3.8 Concluzii

167

Capitolul 4

THE WORLD OF ART AND THE ART OF THE WORD LUMEA ARTEI ȘI ARTA CUVÂNTULUI

4.1 Introducere

169

4.2 În oglinda artei: artistul, femeia și lumea

169

4.3 Concluzii

194

CONCLUZII GENERALE

195

REFERINȚE

198

BIBLIOGRAFIE

205

ARGUMENT

A. Premise, strategii și obiective

Lucrarea de față, intitulată *Strategii de realizare a ficțiunii: John Fowles*, propune o analiză a operei de ficțiune a scriitorului englez John Fowles, și anume, cele șase romane ale sale: *The Magus (Magicianul)*, *The Collector (Colecționarul)*, *The French Lieutenant's Woman (Iubita locotenentului francez)*, *Daniel Martin*, *Mantissa (Mantisa)* și *A Maggot (Omida)*. Obiectivul fundamental al lucrării este acela de a analiza arhitectura interioară a romanelor lui Fowles, prin reliefarea strategiilor textuale concepute de scriitor pentru a-și crea lumile ficționale. Întregul demers critic se întemeiază pe investigarea raportului complex dintre cele două concepte, realitate și ficțiune, la care titlul face aluzie.

Lucrarea are la bază două premise esențiale care au determinat, în fapt, alegerea metodelor critice și a principiilor după care este organizat întregul său conținut. Pe de o parte, s-a pornit de la ideea că cele șase romane ale lui Fowles prezintă o suprapunere de universuri sau lumi narrative care invită, nu la o interpretare univocă, ci la mai multe interpretări posibile. Pe de altă parte, cealaltă premisă esențială susține că romanele lui Fowles sunt complementare, formând un tot unitar, în ciuda varietății lor stilistice și a unei aparente lipse de coerență la nivel formal și de conținut. Prin urmare, un alt obiectiv important pe care și-l propune lucrarea este să demonstreze că cele două premise sunt adevărate.

Prima premisă exprimă sintetic o trăsătură extrem de importantă a operei lui Fowles, și anume, complexitatea sa și capacitatea de a construi diverse lumi reflectate de multiplele paliere ale textului care, asemenea unui palimpsest, suprapune

REZUMAT

mai multe „straturi”: realul, ficționalul și metaficționalul. Existența acestor lumi care se intersectează, se întrepătrund, fapt care face și mai dificilă diferențierea lor, poate da naștere la interpretări diferite în funcție de diversele categorii de cititori care pot exista.

La nivelul de suprafață, opera lui Fowles pare să (re)creeze lumi reale în care personajele, numele acestora, locurile și evenimentele descrise par a fi elemente care aparțin realității. În fiecare roman, Fowles construiește foarte atent și ingenios o lume care (doar în aparență) reflectă realitatea înconjurătoare, folosind convențiile romanului realist (parcă) pentru a-i face pe plac cititorului dornic să găsească o poveste între paginile cărții, pe care să o interpreteze în mod tradițional. De la lumile misterioase peste care domnește Conchis/Magicianul, la universul întunecat și sufocant reprezentat de pivnița lui Clegg sau camera de spital a lui Miles Green, de la lumea strălucitoare a Hollywoodului din *Daniel Martin* și până la era Victoriană sau Anglia secolului al optsprezecelea recreate cu mare acuratețe, romanele lui Fowles spun o poveste care poate fi interpretată ca atare. Scriitorul se dovedește un adevărat magician al cuvântului, având un dar al povestitului care îi subjugă pe cititori.

Din acest motiv, o secțiune importantă a tezei aduce în prim plan și analizează modul cum este creată această iluzie a realității. O atenție specială este acordată capacității lui Fowles de a crea personaje care par oameni adevărați și cărora, ca un adevărat demiurg, autorul lor le insuflă viață. De asemenea, analiza se concentrează asupra principalelor teme care formează nucleul operei sale ficționale. Fowles este un creator de lumi care acordă o mare atenție și celui mai mic detaliu. În cărțile sale se pot întâlni multe descrieri de locuri și peisaje din natură, prezentări amănunțite de costum, precum și termeni specifici limbajului folosit într-o anumită epocă istorică, toate acestea contribuind la crearea impresiei de autenticitate. Pentru a da numai un singur exemplu în acest sens, în *Iubita locotenentului francez*, Fowles dovedește că este foarte bine

REZUMAT

documentat și că poate folosi cu ușurință cuvinte și expresii din engleza epocii victoriene, dar și că poate realiza o descriere a îmbrăcăminții, locuinței și obiceiurilor unor personaje care au trăit în acea epocă.

În ciuda faptului că se declară un autor care nu pierde din vedere faptul că trăiește și scrie într-o epocă marcată de teoriile literare ale lui Alain Robbe-Grillet și Roland Barthes, a căror influență o recunoaște, Fowles rămâne în același timp fidel credoului său că romanul trebuie să însemne mult mai mult decât experimentarea unor noi forme de expresie literară. Scriitorul consideră că scopul romanului nu trebuie niciodată limitat la „descoperirea unor noi forme de expresie” și că „celelalte scopuri ale romanului – să distreze, să satirizeze, să descrie noi sensibilități, să prezinte viața, să îmbunătățească viața, și așa mai departe – sunt în mod clar la fel de viabile și importante” („Notes on an Unfinished Novel” [„Note asupra unui roman neterminat”] 1999: 18). Preocuparea constantă a scriitorului pentru reînnoirea romanului, dar și dorința și efortul de a păstra valorile umaniste promovate de curentul realist, dovedesc acea pendulare între dorința modernistă de experimentare a unor noi forme romanești și plăcerea tradițională de a spune o poveste, caracteristică literaturii realiste. Această oscilație permanentă între două atitudini contradictorii este considerată de Linda Hutcheon (în cartea sa *Poetica Postmodernismului*) o trăsătură fundamentală a literaturii contemporane. La rândul său, William Gass vorbește despre oscilația între cele ‘două impulsuri contradictorii’ care există în artă, oricare ar fi formele sale de manifestare. Conflictul dintre necesitatea de a transmite un mesaj care să poată fi interpretat și înțeles aproape în întregime de cititori și dorința de a crea noi forme pornind de la convențiile tradiționale ale romanului poate fi regăsit și în opera lui John Fowles. Scriitorul însuși a recunoscut existența acestei tensiuni când a vorbit, într-un interviu cu Lorna Sage, despre cele două influențe majore asupra operei sale, și anume presiunea permanentă a marii tradiții literare realiste și atracția exercitată

REZUMAT

de literatura franceză cu un caracter experimental mai accentuat decât cea engleză. Fowles consideră că literatura franceză (pe care a studiat-o la universitate), precum și critica literară franceză pe care a aprofundat-o apoi prin numeroase lecturi, reprezintă sursa principală a tensiunii dintre tradiție și inovație pe care o resimte în creația sa literară.

Având în vedere că principalul obiectiv urmărit este explorarea raporturilor complexe dintre realitate și ficțiune (la care se face referire și în titlu) și cu care Fowles „se joacă” permanent în romanele sale, lucrarea își propune să analizeze aceste „două impulsuri contradictorii” din opera ficțională a lui Fowles (unul către tradiția literară realistă, celălalt către literatura de tip experimental) și să analizeze strategiile pe care scriitorul le concepe pentru a rezolva acest conflict. Soluția pe care o alege autorul este una cu totul originală, și anume, aceea de a asimila teme și motive ale literaturii universale și a le prezenta într-o „rețetă” nouă de tip postmodernist. În acest context, capitoul al doilea al lucrării se concentrează pe lumea creată de textul lui Fowles. La o primă lectură, această lume pare una reală, romanele lui Fowles păstrând, încă, aparența oricărui roman de tip realist care spune o poveste și transmite un mesaj cititorilor săi. Este de remarcat, însă, că, în viziunea lui Fowles, realitatea nu reprezintă un concept absolut, imuabil, ci unul care se schimbă, fluctuează permanent și diferă în funcție de cei care observă acea realitate. Această concepție influențează în mod fundamental atât conținutul tematic al romanelor sale, cât și structurarea narațiunii pe mai multe niveluri sau paliere.

Deși Fowles pare să fie preocupat să creeze așa numitul efect de autenticitate, acest efect este subminat cu ajutorul unor strategii care atrag atenția asupra modului în care obiecte și persoane reale sunt *real-izate*, (re)construite în lumea ficțională a romanelor sale. Una dintre aceste strategii este utilizarea intensivă și parodierea miturilor universale. De exemplu, în *Colecționarul* și *Mantisa*, Fowles deconstruiește modelul mitic al căutării sinelui, în vreme ce, în aproape toate

REZUMAT

romanele sale, scriitorul apelează la o altă strategie de tip postmodernist, pe care Brian McHale o numește „mitificare” (1996: 36). Fowles face numeroase referiri la ființe, locuri sau evenimente mitice pentru a le plasa la același nivel ontologic cu personajele sale „reale”, ceea ce are ca efect atât destabilizarea statului lor de ființe reale, cât și a întregii lor lumi, căci o lume în care ființele reale pășesc cu atâta ușurință înăuntrul și în afara tărâmului mitic nu poate fi o lume reală. În același timp, Fowles respinge perspectiva realistă cu privire la sine și căutarea sinelui înlocuind-o cu una postmodernistă.

Cea de a doua premisă, potrivit căreia romanele lui Fowles se completează reciproc, poate fi demonstrată prin investigarea conținutului tematic al acestora. O analiză atentă a textului arată că la baza fiecăruia dintre romane stă un model unic, toposul căutării sinelui, denumit de autorul Joseph Campbell „monomit”, astfel încât, în ciuda varietății lor stilistice și structurale, romanele lui Fowles reprezintă texte complementare care fac parte dintr-un proiect armonios în care se îmbină ca piesele unui puzzle. O serie de subiecte – precum identitate versus alteritate, călătoria la centru (pentru descoperirea sinelui și dobândirea maturității), dragostea, natura, timpul, societatea, relația complicată dintre artă (inclusiv literatură/ficțiune și film) și viață – formează nucleul tematic al ficțiunii lui Fowles. Aceste aspecte sunt analizate în profunzime de autor care le reia și le discută de fiecare dată dintr-o perspectivă cu totul nouă în fiecare dintre cele șase romane. Ceea ce este cu adevărat interesant este că Fowles reușește să construiască, pe baza aceleiași structuri relativ simple și folosind aceleași teme și motive, șase romane care par și *sunt* de fapt diferite. Originalitatea lor este dată de stilurile și strategiile atât de variate pe care Fowles le concepe pentru fiecare dintre ele, în așa fel încât aceeași veche poveste devine una cu totul nouă în fiecare dintre romane.

Prin urmare, lucrarea își propune să demonstreze validitatea celor două afirmații formulate anterior, pornind de la ideea că multe dintre aceste aspecte nu au fost analizate sau

REZUMAT

au fost analizate doar parțial de mulți dintre criticii lui Fowles. Pe de altă parte, numeroase studii critice asupra operei sale l-au considerat, în mod evident eronat, un scriitor realist care încearcă fără succes să folosească o serie de tehnici experimentale pe care le aplică neinspirat pe un fundal tradițional realist. Lucrarea încearcă să combată ideile formulate de acești critici care, din păcate, îl interpretează pe Fowles doar din perspectivă realistă, și aduce argumente pentru a susține că scriitorul folosește în „joaca” lui postmodernistă convențiile romanului tradițional, nu cu scopul de a reprezenta realitatea înconjurătoare, ci de a crea doar o iluzie a acesteia. În acest context, teza consacră un capitol lumii aparent reale proiectate, construite de Fowles, pentru ca mai apoi, în capitolul următor, să se axeze pe tehnicile imaginare de acesta pentru a deconstrui lumea atât de migălos construită și a distruge iluzia atât de ingenios creată.

Totodată, teza își propune să aducă argumente împotriva acelor critici potrivit cărora opera lui Fowles este mult prea complicată, elitistă și eclectică, adeseori discursul său fiind lipsit de coerență sau chiar logică. Criticile negative la adresa lui Fowles consideră că, de fapt, nu ar exista nici un mesaj coerent în spatele acumulării supărătoare de detalii sau a nenumăratelor dislocări cronologice, ori a finalurilor sale deschise.

Pentru a combate toate aceste critici aduse lui Fowles, am optat pentru o analiză de tip sincron, și nu pentru analiza diacronică, intenția fiind aceea de a demonstra că romanele sale formează un tot unitar și coerent. Metoda utilizată combină studiul comparativ cu cel tematic, pentru a aduce în prim plan similaritățile dintre cele șase romane și a arăta că fiecare dintre ele se întemeiază pe un model de semnificație și o structură riguros concepute, în ciuda aparentei lipse de unitate și echilibru.

Acesta este, de asemenea, motivul pentru care întregul conținut a fost organizat tematic, spre deosebire de majoritatea studiilor dedicate operei lui Fowles care prezintă o analiză a

REZUMAT

fiecărui roman în parte, în ordinea publicării lor. Tocmai din cauza faptului că a fost folosită mereu și mereu analiza de tip diacronic, anumite aspecte care țin de tematica romanelor lui Fowles ca și de arhitectura lor interioară nu au fost analizate în profunzime, iar altele nici nu au fost luate în discuție. Pentru a da doar un exemplu în acest sens, timpul sau natura, două dintre temele de o importanță covârșitoare pentru Fowles, nu sunt analizate niciodată de unul și același critic în toate romanele sale. Chiar și o analiză rapidă a criticii asupra romanelor, revelează faptul că natura în *Colecționarul* nu este niciodată abordată ca temă de nici unul dintre criticii săi. Același lucru este valabil și pentru numeroasele referiri la pictură și artă prezente peste tot în romane și care nu sunt comentate aproape de nimeni (cu excepția Pamelei Cooper, dar și în studiul său sunt enunțate doar câteva idei). Nu există nici măcar un studiu care să dedice un capitol sau o secțiune rolului pe care îl îndeplinește pictura în ficțiunea lui Fowles. Pentru a complini lipsa analizei în acest domeniu, lucrarea de față consacră un capitol explorării semnificației și a modului în care pictura influențează structura narativă a celor șase romane, pornindu-se de la ideea că arta reprezintă un intertext în formă vizuală pentru întreaga creație literară a scriitorului.

Un alt aspect important, căruia i s-a acordat pe parcursul tezei o atenție deosebită, este concepția lui Fowles cu privire la timp, dar care n-a fost folosită ca premisă fundamentală pentru analiza timpului în romanele sale decât de foarte puțini critici. De asemenea, în investigarea celor două coordonate majore spațiu-timp, în lucrare au fost aplicate pentru prima dată conceptele de „cronotop” (al lui Mikhail Bakhtin) și cel de „paraspațiu” sau „zonă” (folosit de Brian McHale). Un alt element de noutate pe care încearcă să îl aducă teza este și aplicarea noțiunii de liminalitate în analiza romanelor lui Fowles, care s-a dovedit utilă în descifrarea semnificației acestora și înțelelegerea modului în care autorul construiește spațiul și timpul universului său ficțional.

REZUMAT

Pentru a concluziona, deși nu se pretinde în nici un caz a fi exhaustivă, lucrarea își propune să prezinte o sinteză coerentă a operei ficționale a scriitorului, incluzând și acele aspecte care nu au fost aprofundate anterior de critica literară. Totodată, teza propune un model de analiză unitar, având în vedere că nici unul dintre critici nu stabilește și nu urmărește în mod consecvent același algoritm de studiu pentru fiecare dintre romanele scriitorului. Conținutul atât de complex al romanelor (care uneori se desfășoară chiar și pe șapte sute de pagini, ca în cazul lui *Daniel Martin!*) a fost reorganizat în jurul nucleelor tematice menționate și investigat pe baza unor principii clar stabilite care sunt respectate și aplicate în mod consecvent pentru fiecare dintre cele șase romane. Scopul urmărit a fost acela de a prezenta o sinteză a operei lui Fowles axată atât pe temele sale, cât și pe strategiile folosite, deoarece conținutul tematic și structura romanelor se reflectă în mod subtil unele pe altele.

O ultimă remarcă importantă pentru această etapă a lucrării, se referă la capacitatea extraordinară a lui Fowles de a asimila o întreagă tradiție literară pe care o îmbracă într-o formă nouă în fiecare roman al său. Rezultatul este o operă cu totul originală, care este în egală măsură realistă, dar și (post)modernistă, o operă fascinantă care permite o nouă interpretare cu fiecare nou cititor sau nouă lectură. Unice, fiecare în felul său, dar și completându-se reciproc, romanele lui Fowles *real-izează* lumi din cuvinte care poartă amprenta inconfundabilă a creatorului lor.

B. Structura tezei

Teza se structurează pe **patru capitole**, la care se adugă o parte introductivă, alcătuită din **Argument**, prezentarea premiselor, strategiilor și obiectivelor, precum și prezentarea structurii sale, și **concluzii** generale la final.

REZUMAT

Capitolul unu, intitulat „Realitate și ficțiune. Evoluție și metamorfoze”, stabilește un cadru teoretic general, oferind definiții și scurte prezentări ale conceptelor folosite pe parcursul întregii lucrări. O parte substanțială din acest capitol analizează cele două noțiuni fundamentale, realitate și ficțiune, pentru a arăta cum a evoluat în timp relația problematică dintre acestea. Ambele sunt considerate concepte aflate într-o permanentă schimbare, la fel de instabile și de flexibile ca și granița care le separă. Analiza evoluției celor două concepte începe cu prezentarea teoriilor referitoare la mimesis, termen folosit pentru prima dată de filosoful grec Platon și preluat ulterior și de Aristotel, evidențiindu-se importanța acestei idei pentru teoria literară.

Capitolul include totodată și o prezentare generală a schimbărilor suferite în timp de concepțiile cu privire la univers și realitatea înconjurătoare și care au influențat în mod direct evoluția curentelor literare. Acest proces este urmărit și analizat în cadrul celor trei curente literare, realism, modernism și postmodernism. Deoarece ficțiunea postmodernistă nu poate fi înțeleasă fără o cunoaștere a celor două curente majore care au precedat-o, noțiunile de realitate și ficțiune sunt prezentate, mai întâi, în cadrul curentului realist și, apoi, al celui modernist. Unul dintre obiectivele urmărite este reliefarea relației existente între evenimentele istorice, schimbările contextului socio-cultural sau evoluția tehnologiei și transformările survenite pe scena literară. Un alt obiectiv important este găsirea unei (posibile) definiții a postmodernismului, formularea principalelor sale caracteristici și o scurtă prezentare cronologică a curentelor literare care ar putea fi grupate în aceeași categorie, sub denumirea de postmodernism. În această subsecțiune se realizează și integrarea operei lui Fowles în literatura postmodernistă, opera sa fiind inclusă și analizată ca parte componentă a fenomenului literar numit metaficțiune.

Alte trăsături importante ale literaturii postmoderniste sunt aduse în prim plan în subsecțiunea intitulată „Ficțiunea

REZUMAT

postmodernistă: metamorfoze tulburătoare”, care se concentrează pe schimbările majore suferite de categorii fundamentale precum voce narativă, narațiune, timp, personaj.

Capitolul al doilea explorează temele majore ale romanelor lui John Fowles și oferă posibile interpretări ale semnificației deosebit de complexe a acestora. Deși literatura contemporană pare să nu fie potrivită acestui tip de abordare, nu trebuie nici o clipă să pierdem din vedere faptul că Fowles nu a cordat niciodată mai mult importanță formei romanului, oricât de inovatoare ar fi aceasta, în defavoarea conținutului tematic și semnificațiilor acestuia.

Materialul complex și de mare amploare al romanelor lui Fowles este reorganizat și analizat pe o serie de arii tematice, așa cum am menționat și anterior. Romanele sale abordează o problematică foarte diversă care aparține unor domenii la fel de diverse, de la psihologia freudiană și Jung, științe naturale, antropologie, istorie, tarot, până la artă și pictură, însă toate aceste aspecte pot fi grupate în câteva domenii principale de interes. Temele cele mai importate ale ficțiunii lui Fowles pot fi prezentate la modul sintetic și grupate în cinci arii tematice: căutarea sinelui, identitate și alteritate, natura, timpul, arta.

Cel șase romane sunt analizate și prezentate comparativ, în funcție de asemănările dintre ele. De pildă, în subsecțiunea consacrată căutării sinelui care este analizată ca un ritual de trecere, *Magicianul* și *Iubita locotenentului francez* sunt grupate împreună. Motivul principal este acela că protagoniștii lor masculini se aseamănă, atât Nicholas, cât și Charles fiind prezentați la sfârșitul romanelor ca două personaje care nu au atins încă etapa finală a procesului de transformare prin care trec, se află încă în evoluție și se pare că nu au reușit să obțină ceea ce căutau. Viitorul lor este unul incert, cu atât mai mult cu cât „poveștile” lor nu au un final în sensul tradițional al acestui concept. Tot din același motiv, asemănarea dintre cele două personaje masculine, *Colecționarul* și *Mantissa* formează alt grup, ambele ilustrând

REZUMAT

variantea cea mai întunecată a eroului fowlesian care se dovedește incapabil să se transforme într-o ființă superioară, să evolueze, devenind prizonierul propriei sale lumi închise.

O serie de subiecte, precum relațiile enigmatice dintre bărbat și femeie și multele reprezentări ale alterității, de la dubluri („doppelgangers”), la tot felul de entități capabile să-și schimbe înfățișarea („shapeshifters”), luând forme umane sau nimale, au fost incluse în subcapitolul care analizează problema identității. Reprezentările alterității, strâns legate în romanele lui Fowles de tema identității sinelui (atât masculin, cât și feminin), au fost foarte rar analizate de criticii lui Fowles și atunci menționate doar în treacăt, și de aceea lucrarea de față încearcă să le acorde atenția cuvenită. Un loc special în acest capitol îl ocupă, totodată, reprezentările feminității din opera lui Fowles, care constituie o problemă deosebit de interesantă și oferă cercetătorului ocazia să discute atitudinea atât de controversată a lui Fowles față de personajele sale feminine și feminitate, în general. În ciuda acestei atitudini ambigue a scriitorului (care a fost atât de aspru și destul de des reprobata de unii critici literari), un fapt de necontestat este fascinația pe care continuă să o exercite personajele sale feminine, atât de misterioase și captivante.

Capitolul se mai axează și pe celelalte două teme fundamentale ale lui Fowles, natura și timpul, și include un subcapitol care prezintă simbolistica florilor în romanele lui Fowles. Natura și timpul nu au fost, decât cu puține excepții (respectiv Thomas Wilson și Harald Fawkes), abordate tematic, iar simbolismul florilor nu a fost analizat sistematic de nici unul dintre criticii lui Fowles. Doar trandafirul și crinul din *Magicianul* s-au bucurat de o oarecare atenție, în vreme ce toate celelalte flori, cărora scriitorul le atașează semnificații atât de bogate, au fost complet neglijate de critici. Principalul motiv pentru care am inclus și simbolismul florilor în subsecțiunea dedicată naturii este intenția de a demonstra că Fowles construiește cu ajutorul acestora un limbaj sofisticat care îmbină simboluri preluate din mitologia celtică și greacă,

REZUMAT

psihologia lui Jung (în special arhetipurile sale), cărțile de tarot și din multe alte texte literare.

Capitolul al treilea pătrunde în structura de adâncime a textului fowlesian și prezintă o analiză a strategiilor pe care scriitorul le concepe pentru a-și construi lumile sale de cuvinte. Această parte a tezei își propune să demonstreze că temele sunt reflectate la nivelul structurii narative și că întreaga semnificație a romanelor nu poate fi înțeleasă decât prin interpretarea combinată a acestora.

Prima parte a capitolului al treilea prezintă o sinteză a trăsăturilor caracteristice ale operei ficționale a lui Fowles și un repertoriu al strategiilor sale menite să construiască o nouă realitate, diferită față de cea înconjurătoare. Prima dintre aceste strategii se referă la parodiarea și amestecarea unor categorii de roman diferite, precum cel istoric, epistolar, gotic, detectiv, și chiar SF. Fowles folosește în mod ironic convențiile romanului clasic realist și adesea rescrie trecutul, utilizând ca intertext și paratext literatura marilor scriitori englezi care l-au precedat.

Subsecțiunea următoare aduce în centrul atenției tehnica narațiunii în narațiune sau a „cercurilor concentrice” (așa cum o denumește Debra Malina) și pe care Fowles o folosește în toate cele șase romane. Aici, am arătat că această tehnică este folosită în multe romane postmoderniste pentru a semnala (co)existența mai multor lumi care sunt proiectate pe multiplele paliere ale textului. Deși această strategie nu este în sine una distructivă, fiind folosită în multe romane moderniste și chiar realiste, în literatura postmodernistă, și în romanele lui Fowles, ea căpătă valențe subversive datorită faptului că permite alunecări între și treceri peste frontierele care separă lumile situate pe niveluri (sau în cercuri) diegetice diferite.

Subsecțiunea intitulată „Oglinda - motiv și tehnică narativă: textul oglindă”, evidențiază efectele pe care le obține Fowles când exploatează valoarea ontologică a structurii de tip narațiune în narațiune, pornind de la ideea că fiecare dintre târâmurile diegetice reprezintă, fiecare în sine, o lume reală.

REZUMAT

Investigarea modului în care Fowles folosește oglinda, ca simbol recurent, dar și structurile de tip oglindă care se reflectă reciproc vizează să demonstreze caracterul auto-reflexiv al textului fowlesian. Lumile situate pe diversele paliere ale textului nu reprezintă domenii închise ermetic, ca în romanul tradițional, iar cu ajutorul metalepsei narative frontiera dintre ele devine poroasă, permeabilă, uneori invizibilă chiar. Datorită acestui număr special de magie textuală, personajelor și chiar naratorului li se acordă libertatea să se miște între niveluri, să pătrundă într-o lume situată pe un alt nivel diegetic decât al lor, să se întâlnească, să vorbească sau numai să se vadă sau să-și simtă prezența.

Subcapitolul consacrat analizei timpului și spațiului la Fowles se întemeiază pe prezumția că acel „joc cu timpul” despre care vorbește scriitorul este un aspect esențial al viziunii sale despre construirea lumilor ficționale și, în fine, a unei alte realități. Potrivit acestei concepții personale a autorului, timpul nu este liniar și nu se constituie dintr-o serie de momente care pot fi aranjate pe o axă verticală, ci reprezintă, mai degrabă, o succesiune de prezenturi eterne care se desfășoară în plan orizontal. Această viziune îi permite să dea o formă nouă fiecăruia dintre romanele sale și le imprimă, în fapt, unele dintre cele mai semnificative, și în același timp originale, trăsături. Jocul cu timpul implică o multiplicare a dimensiunilor temporale, dar și crearea unui ritm temporal aparte, cu totul diferit de timpul standard al lumii reale, având propriile sale caracteristici (adesea chiar și culoare!) și după care se desfășoară evenimetele în lumea ficțională creată de Fowles. Toate aceste dimensiuni temporale paralele atrag după sine existența unor spații bizare care prezintă toate însușirile unor „paraspații” sau „zone” (în termenii lui Brian McHale)

Ultimul capitol se aventurează pe un teritoriu încă neexplorat sistematic de critica literară, și anume arta ca temă, dar și ca strategie în romanele lui Fowles. Acest capitol a fost conceput ca o sinteză sau un punct de convergență al tuturor temelor, dar și strategiilor imaginate de Fowles. În centrul

REZUMAT

analizei a fost plasată figura artistului care exprimă și combină în sine (în sens metaforic) toate calitățile magicianului sau creatorului din opera scriitorului. Picturile la care Fowles face referire sunt utilizate ca sursă de inspirație, dar și ca intertext al romanelor, și cel mai adesea prezintă imagini care exprimă simbolic viziunile sau concepțiile sale artistice. Ca temă, arta este menită să completeze și să illustreze simbolic căutarea sinelui și prin urmare este o oglindă în care protagonistul își vede imaginea reflectată. La nivelul strategiilor de tip postmodernist, arta oferă materialul pe care Fowles îl rescrie, adoptând față de operele marilor maeștri, ca de fiecare dată o atitudine ambivalentă, presupunând atât admirație, cât și ironie.

REZUMAT

References

Fiction

- Fowles, J. (2004) [1963] *The Collector*, London: Vintage
- Fowles, J. (1983) [1965, 1977] *The Magus*. Great Britain: Triad/Granada
- Fowles, J. (1981) [1969] *The French Lieutenant's Woman*. Great Britain: Triad/Granada
- Fowles, J. (1978) [1977] *Daniel Martin*. U. S. A: Signet
- Fowles, J. (2009) [1982] *Mantissa*. London: Vintage
- Fowles, J. (1986) [1985] *A Maggot*. Canada: Totem Books

Essays

- Fowles, J. (1979) *The Tree*. New York: The Ecco Press
- Fowles, J. (1999) [1998] *Wormholes. Essays and Occasional Writings*. London: Vintage
- Fowles, J. (1980) [1964] *The Aristos*. London: Jonathan Cape

Poetry, Fiction and Drama

- Borges, J. L. (2007) ed. by Yates, D. A. and Irby J. E. *Labyrinths. Stories and Other Writings*. trans. by Yates, D. A. and Irby J. E. New York: New Directions Publishing Corporation
- Defoe, D. (2008) [1722] *Moll Flanders*. The Gutenberg Project e-Book. [online] available from <<http://www.gutenberg.org/files/829/829-h/829-h.htm>> [12 August 2012]
- Eco, U. (1994) [1980] *The name of the Rose*. trans. by Weaver, W. New York: Harvest Books
- Eliot, G. (2008) [1859] *Adam Bede*. Oxford: Oxford University Press.

REZUMAT

- Goethe, J. W. *The Violet (Das Veilchen)*. [online] available from
<<http://americanvioletsociety.org/Arts/Poetry.htm>>
[17 August 2011]
- Hood, T. *Plea of the Midsummer Fairies*. [online] available from
<http://openlibrary.org/works/OL15822807W/The_plea_of_the_midsummer_fairies>[17 August 2011]
- Keats, J. *Answer to a Sonnet Ending Thus*, [online] available from
<http://www.litscape.com/author/John_Keats/>
[17 August 2011]
- Meredith, G. *Modern Love*. [online] available from
<http://www.theotherpages.org/poems/meredi02.html>
[17 August 2011]
- Pynchon, T. (1973) *Gravity's Rainbow*. New York: Viking.
cited in McHale, B. (1996) [1987] *Postmodernist Fiction*. London: Routledge
- Shakespeare, W. (1996) [c. 1599-1602] 'Hamlet' in *The Complete Works of William Shakespeare*.
Wordsworth Editions Ltd
- Shakespeare, William (1996) [1600] 'A Midsummer Night's Dream'. in *The Complete Works of William Shakespeare*. Wordsworth Editions Ltd
- Swift, J. (2009) [1726] *Gulliver's Travels*. The Gutenberg Project e-Book. [online] available from <
<http://www.gutenberg.org/files/829/829-h/829-h.htm>>
[12 August 2012]
- Wordsworth, W. 536. *Ode: Intimations of Immortality from Recollections of Early Childhood*. [online] available from
<<http://www.bartleby.com/101/536.html>> [17 August 2011]
- Wordsworth, W. *CLXVII The Lost Love (She Dwelt among the Untrodden Ways)*. [online] available from <
<http://americanvioletsociety.org/Arts/Poetry.htm>> [17 August 2011]

REZUMAT

Literary History, Theory and Criticism

- Andres, S. (2005) *The Pre-Raphaelite Art of the Victorian Novel: Narrative Challenges to Visual Gendered Boundaries*. Columbus: The Ohio State University Press
- Bakhtin, M. (2004) [1981] ed. by Holquist, Michael. *The Dialogic Imagination*. trans. by Emerson, C. and Holquist, M. U.S.A: University of Texas Press
- Bal, M. (1977) *Narratologie (Essais sur la signification narrative dans quatre romans modernes)* cited in Omega, Susana (1989) *Form & Meaning in the Novels of John Fowles*. London: Ann Arbor
- Bal, M. (1997) *Narratology, Introduction to the Theory of Narrative*. 2nd edition. Toronto: University of Toronto Press
- Boyle, E. J. (2010) *Anamorphosis in Early Modern Literature: Mediation and Affect*. Surrey: Ashgate Publishing Limited
- Bradford, R. (2007) *The Novel Now*. Blackwell Publishing
- Brooke, L. (2008) ed. by Barfoot, C. C., D'haen T. and Kooper, E. *John Fowles: Visionary and Voyager*. Costerus New Series 175. Amsterdam: Rodopi
- Campbell, J. (2008) [1949] *The Hero with a Thousand Faces*. 3rd edition. Novato, California: New World Library
- Conway, D. J. (2004) *Maiden, Mother, Crone: The Myth & Reality of the Triple Goddess*. U.S.A: Llewellyn Publications
- Cooper, P. (1991) *The Fictions of John Fowles: Power, Creativity, Femininity*. Ottawa: University of Ottawa
- Courtney, W. L. (1918) cited in Lee, A. (1990) *Realism and Power: Postmodern British Fiction*. London: Routledge

REZUMAT

- Crowfoot, G. (2004) *Oracle: The sacred Wheel of Becoming*. Otsego (U.S.A): PageFree Publishing Inc.
- Currie, M. (1998) ed. by Julian Wolfreys. *Postmodern Narrative Theory*. Transitions Series. Hampshire: Macmillan Press Ltd.
- Dällenbach, L. (1977) *Le Récit spéculaire: Essay sur la mise en abyme [The Mirror in the Text]*. Paris: Éditions du Seuil
- Deflem, M. (1991) 'Ritual, Anti-Structure and Religion: A Discussion of Victor Turner's Processual Symbolic Analysis'. in *Journal for the Scientific Study of Religion* 30 (1): 1-25
- Derrida, J. (1981) *Dissemination*. Chicago: Chicago University Press cited in Potolsky, M. (2006) ed. by Drakakis, J. *Mimesis*. The New Critical Idiom. New York: Routledge
- Drazin, C. (ed.) (2003) 'Introduction'. in *John Fowles, Journals: Volume 1*. London: Jonathan Cape
- Duffy, M. (2009) *The French lieutenant's Woman (York Notes Advanced)*. London: Longman
- Edwards, M. (2004) 'The Devouring Woman and her Serpentine hair in Late-Pre-Raphaelitism', *English/History of Art* 151: Pre-Raphaelites, Aesthetes and Decadents, Brown University.[online] <<http://www.victorianweb.org/painting/prb/edwards12.html>> [22 August 2012]
- Fawcner, H. W. (1984) *The Timescapes of John Fowles*. Rutherford N.J.: Fairleigh Dickinson UP
- Ferber, M. (1999) *A Dictionary of Literary Symbols*. New York: Cambridge University Press
- Fiedler, L. (1965) *Waiting for the End: The American Literary Scene from Hemingway to Baldwin*. London: Cape
- Fokkema, A. (1991) ed. by D'haen, T. and Bertens, H. *Postmodern Characters: A Study of Characterization in British and American Postmodern Fiction*. Postmodern Studies 4. Amsterdam: Rodopi

REZUMAT

- Foster, T. C. (1994) *Understanding John Fowles*. USA: University of South Carolina
- Garcia Landa, J. A. (2004) 'Theory of reflexive fiction', Internet edition 2004. [online] <http://www.unizar.es/departamentos/filologia_ingles/a/garciala/publicaciones/reflexive.html> [28 October 2011]
- Geffroy, G. (1881) 'La Justice'. 21 April 1881. cited in Torres, Ariza (2008) *The Representation of Maidservants in the Work of Berthe Morisot*. Ann Arbor: ProQuest Information and Learning Company
- Genette, G. (1980) *Narrative Discourse*. trans. by Lewin, J. E. New York: Cornell University Press
- Gitter, Elisabeth (1984) 'The Power of Women's Hair in the Victorian Imagination'. In *PMLA*. Vol. 99, no. 5 (October 1984), 936-954
- Gotts, I. (1985) 'Fowles's *Mantissa*: Funfair in Another Village' cited in Onega, S. (1989) *Form & Meaning in the Novels of John Fowles*. London: Ann Arbor
- Grimassi, R. (2001) *Beltane: Springtime Rituals, Lore & Celebration*. U.S.A: Llewellyn Publications
- Guido, K. (1996) 'Metafictional Explorations into Novel Theory'. in *Moving the Borders*. ed. by Bignami, M. and Patey, C. Milano: Edizioni Unicopoli, 149-154
- Gutleben, C. (2001) ed. by D'haen, T. and Bertens, H. *Nostalgic Postmodernism: The Victorian Tradition and the Contemporary British Novel*. Postmodern Studies 31. Amsterdam: Rodopi
- Hall, C. S. and Vernon J. N. (1973) *A Primer of Jungian Psychology*. New York: Taplinger Publishing Company
- Halliwell, S. (2002) *The Aesthetics of Mimesis*. Princeton NJ: Princeton University Press
- Head, D. (2002) *The Cambridge Introduction to Modern British Fiction 1950-2000*. New York: Cambridge University Press

REZUMAT

- Heilmeyer, M. (2006) *The Language of Flowers, Symbols and Myths*. Munich: Prestel
- Heise, U. K. (1997) ed. by Macksey, R. *Chronoschisms. Time, Narrative, and Postmodernism*. Literature, Culture, Theory 23 Series. Cambridge: Cambridge University Press
- Higonnet, A. (1995) *Berthe Morisot*. Berkeley: University of California Press
- Hochman, B. (1985) *Character in Literature*, Ithaca: Cornell UP. cited in Fokkema, Aleid (1991) ed. by D'haen, T. and Bertens, H. *Postmodern Characters. A Study of Characterization in British and American Postmodern Fiction*. Postmodern Studies 4. Amsterdam: Rodopi
- Huffaker, R. (1980) *John Fowles*. Boston: Twayne
- Hutcheon, L. (1978) 'The 'Real World(s) of Fiction: The French Lieutenant's Woman', in *English Studies in Canada* IV, 1, Spring 1978
- Hutcheon, L. (1985) *A Theory of Parody*. New York: Methuen
- Hutcheon, L. (1988) *A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction*. London: Routledge
- Hutchinson, S. (1992) *Cervantine Journeys*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press
- Iser, W. (2006) *How to do Theory*. Oxford: Blackwell Publishing
- James, H. (1957) 'The Art of Fiction' cited in Lee, A. (1990) *Realism and Power: Postmodern British Fiction*. London: Routledge
- Jencks, C. (1996) *What is Post-Modernism*. London: Academy Editions
- Jung, C. G. (1956) *Collected Works*. vol. 14. cited in Mahall M. and Serbest A. (2009) *How Architecture Learn to Speculate*. Stuttgart: Gerd de Bruyn
- Jung, C. G. (1958) *Psyche and Symbol*. cited in Gillies J. (2010) *Botticelli's Primavera: The Young Lorenzo's Transformation*. Bloomington: iUniverse

REZUMAT

- Kearney, R. (2002) *Strangers, Gods and Monsters: Interpreting Otherness*. London: Routledge
- Kenner, C. (2009) *Tarot for Writers*. U.S.A: Llewellyn Publications
- Kleiner, F. S. (2009) *Gardner's Art through the Ages: A Global History*. Volume II. 13th edn. Boston: Thomson Wadsworth
- Lacan, J. (1998) ed. by Miller, J-A. *The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis*. trans. by Sheridan, A. The Seminar of Jacques Lacan, Book XI Series. New York: Norton
- Lee, A. (1990) *Realism and Power: Postmodern British Fiction*. London: Routledge
- Lewis, J. E. and Olshen, B. N. (1985) 'John Fowles and the Medieval Romance Tradition'. in *Modern Fiction Studies*, 31(1): 15-30
- Lipp, D. (2003) *The Elements of Ritual: Air, Fire, Water & Earth in the Wiccan Circle*. U.S.A: Llewellyn Publications
- Lodge, D. (1971) *The Novelist at the Crossroads*. London: Routledge
- Lodge, D. (ed.) (1988) *Modern Criticism and Theory: A Reader*. London: Longman
- Loveday, S. (1985) *The Romances of John Fowles*. New York: St. Martin's Press
- MacCulloch, J. A. (2007) [1911] *The Religion of the Ancient Celts*. republished by Forgotten Books [online] <googlebooks
- Malina, D. (2002) *Breaking the Frame. Metalepsis and the Construction of the Subject*. The Theory and Interpretation of Narrative Series. Columbus: the Ohio State University Press
- Manfred, J. (2005) *Narratology: A Guide to the Theory of Narrative*. [online] English Department, University of Cologne. available from <<http://www.uni-koeln.de/~ame02/pppn.htm>> [19 September 2012]

REZUMAT

- Marinelli, P. (1971) *Pastoral* in Wilson, T. M. (2006) *The Recurrent Green Universe of John Fowles*. New York: Rodopi
- Markale, J. (1986) [1975] *Women of the Celts*. Rochester: Inner Traditions
- McCoy, E. (2003) *Celtic Women's Spirituality. Accessing the Cauldron of Life*. U.S.A: Llewellyn Publications
- McHale, B. (1996) [1987] *Postmodernist Fiction*. London: Routledge
- Merriam-Webster Dictionary. [online] available from <www.merriam-webster.com> [17 August 2012]
- Miller, D. A. (2000) *The Epic Hero*. Baltimore: The John Hopkins University Press
- Morrison, J. (2003) *Contemporary Fiction*. London: Routledge
- Mullan, J. (2000) 'Swift, Defoe and Narrative Forms'. in *The Cambridge Companion to English Literature 1650-1740*. ed. by Zwicker S. N. Cambridge: Cambridge University Press, 254-275
- Müller, K. (2004) 'Historiographic Metafiction (USA)'. *The Literary Encyclopedia*. [online] <<http://www.litencyc.com/php/stopics.php?rec=true&UID=1512>> [12 March 2012]
- Nadeau, R. (1981) *Readings from the New Book of Nature*. US: The University of Massachusetts Press
- Newquist, R. (ed.) (1964) 'John Fowles'. in *Counterpoint*. Chicago: Rand McNally, 218-225
- Onega, S. (1989) *Form & Meaning in the Novels of John Fowles*. London: Ann Arbor
- Onega, S. (1996) 'Self, world, and art in the fiction of John Fowles' - *John Fowles Issue, Twentieth Century Literature*
- Pifer, E. (1986) *Critical Essays of John Fowles*. G.K. Hall
- Potolsky, M. (2006) ed. by Drakakis, J. *Mimesis*. The New Critical Idiom Series. New York: Routledge
- Praisler, M. (2005) *On Modernism, Postmodernism and the Novel*. București: Editura Didactică și Pedagogică

REZUMAT

- Pratt, A. (1981) *Archetypal Patterns in Women's Fiction*. Bloomington: Indiana University Press
- Random House Webster's College Dictionary (2003). 2nd revised edn. New York: Random House
- Rimmon – Kenan, S. (2002) *Narrative Fiction: Contemporary Poetics*. 2nd edn. London: Routledge
- Rites of Passage – Rites of Passage Cross-culturally, Cultural performance, Social Drama, Rites of passage – Status, Individual, Life, Societies, [online] available from <<http://family.jrank.org/pages/1414/Rites-Passage-Persistence-Rites-Passage.html#ixzz1LeweZYQB>> [12 October 2011]
- Ross, S. (1999) 'Water out of a Woodland Spring': Sarah Woodruff and Nature in *The French Lieutenant's Woman*'. in *John Fowles and Nature: Fourteen Perspectives on Landscape*. ed. by Aubrey, James R. London: Associated University Press, 181-194
- Sage, L. (1974) 'John Fowles', Profile 7, *The New Review*. London, vol.1, no.7 (October) 31-37. cited in Onega, S. (1989) *Form & Meaning in the Novels of John Fowles*. London: Ann Arbor
- Salami, M. (1992) *John Fowles' Fiction and the Poetics of Post-modernism*. Associated University Presses
- Silverman, Hugh J. (1996) 'Cezanne's Mirror Stage'. in *The Merleau-Ponty Aesthetics Reader: Philosophy and Painting*. ed. by Smith, M. B. and Johnson, G. A. trans. by Smith, Michael B. Northwestern University Studies in Phenomenology & Existential Philosophy Series. Evanston, Illinois: Northwestern University Press, 262-277
- Spăriosu, M. (1997) *The Wreath of Wild Olive: Play, Liminality and the Study of Literature*. New York: Suny Press
- Spurling, H. (1998) *The Unknown Matisse*. Berkeley: University of California Press

REZUMAT

- Stendhal (1953) *Scarlet and Black*, cited in Potolsky, M. (2006) ed. by Drakakis, J. *Mimesis*. The New Critical Idiom. New York: Routledge
- Stephenson, W. (2007) *Fowles's The French Lieutenant's Woman*. Great Britain: Continuum International Publishing Group
- Stonehill, B. (1988) *The Self-Conscious Novel*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Strehle, S. (1992) *Fiction in the Quantum Universe*. Chapel Hill: University of North Carolina Press
- Tarbox, K. (1988) *The Art of John Fowles*. Athens, Georgia: The University of Georgia Press
- Tew, P. (2007) *The British Contemporary Novel*. 2nd edn. London: Continuum
- Thomassen, B. (2009) 'The Uses and Meanings of Liminality'. in *International Political Anthropology* 2 (1): 5-27
- Torres, A. (2008) *The Representation of Maidservants in the Work of Berthe Morisot*. Ann Arbor: ProQuest Information and Learning Company
- Turner, V. (1969) *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. New York: Ithaca
- Van de Wetering, E. (2005) *A Corpus of Rembrandt Paintings IV: Self-Portraits*. Netherlands: Springer
- Verburg, L. T. (2002) 'Freedom or Death: Sources of Power in The Collector', [online] available from < <http://bellsouthpwp.net/t/l/tlarry858/collector1.html> > [19 September 2012]
- Vipond, D. (ed) (1999), *Conversations with John Fowles*. Jackson: University Pres of Mississippi
- Waugh, P. (1984) ed. by Hawkes, T. *Metafiction: The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction*. New Accents Series. London: Routledge
- Whitmont, E. C. (1969) *The Symbolic Quest: Basic Concepts in Analytic Psychology*. New York: Harper

REZUMAT

- Wilshire, D. (1994) *Virgin, Mother, Crone: Myths and Mysteries of the Triple Goddess*. Rochester: Inner Traditions
- Wilson, T. M. (2006) *The Recurrent Green Universe of John Fowles*. Nature, Culture, Literature 01. New York: Rodopi

References for Paintings

- Bonnard, P. *Le cabinet de toilette au canapé rose (Nu au contre-jour)* [The Dressing Room with pink Sofa]. 1908. Musées Royaux des Beaux Art, Brussels. [online] available from <http://towardsafuturetome.blogspot.ro/2012/01/dressing-room-with-pink-sofa-female.html> [18 August 2012]
- Bonnard, P. *Nu au miroir* ou *La Toilette* [Nude before a Mirror] 1931. Galleria D'Arte Moderna, Venice. [online] available from <http://www.wikipaintings.org/en/pierre-bonnard/nude-before-a-mirror-1931> [18 August 2012]
- Bonnard, P. *The French Window*. 1932. Acquavella Galleries, Inc. [online] available from http://www.boston.com/ae/theater_arts/gallery/bonnardmatisse/ [18 August 2012]
- Botticelli, S. *La primavera*. 1477-78. The Uffizi Gallery, Florence, Italy. [online] available from <http://www.artrenewal.org/pages/artwork.php?artworkid=15425&size=large> [17 August 2012]
- Dali, S. *The persistence of Memory*. 1931. [online] available from http://realitybitesartblog.blogspot.ro/2011/01/bite-45-salvador-dali-persistence-of_25.html [18 August 2012]
- Goya, F. *Maja Desnuda*. c.1797-1800. Museum of Prado, Madrid. [online] available from

REZUMAT

- <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Goya_Maja_naga2.jpg> [18 August 2012]
- Holbein, H. *The Ambassadors*. 1533. National Gallery of London. [online] available from <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Hans_Holbein_the_Younger_-_The_Ambassadors_-_Google_Art_Project.jpg> [18 August 2012]
- Holman, H. *The Lady of Shalott*. 1889-1892. Manchester City Art Galleries. [online] <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Holman-Hunt,_William,_and_Hughes,_Edward_Robert_-_The_Lady_of_Shalott_-_1905.jpg> [17 August 2012]
- Matisse, H. *Interior at Nice*. 1919 or 1920. [online] available from <<http://www.joanannlansberry.com/fotoart/at-nice.html>> [18 August 2012]
- Morisot, B. *A Woman at her Toilet*. 1875. Art Institute of Chicago, Illinois, United States. [online] <<http://www.artrenewal.org/pages/artwork.php?artworkid=6037&size=large>> [17 August 2012]
- Morisot, B. *On the Veranda*. 1884. Private Collection. [online] available from <<http://www.artrenewal.org/pages/artwork.php?artworkid=18584&size=large>> [17 August 2012]
- Rembrandt. *Self-portrait*. 1669. The national Gallery. London. [online] available from <<http://www.artrenewal.org/pages/artwork.php?artworkid=13226&size=large>> [12 August 2012]
- Renoir, P.-A. *In the Garden*. 1876-1880. The State Puskin Museum of Art, Moscow. [online] available from <<http://www.royalacademy.org.uk/exhibitions/from-russia/about-the-exhibition/gallery-of-key-images/section-one,85,RAL.html>> [12 August 2012]
- Rossetti, D. G. *A Sea Spell*. 1877. Fogg Art Museum, Cambridge, Massachusetts. [online] <<http://www.artrenewal.org/pages/artwork.php?artworkid=729&size=large>> [18 August 2012]

REZUMAT

- Rossetti, D. G. *Il ramoscello*. 1865. Fogg Art Museum, Cambridge, Massachusetts. [online] available from <<http://www.artsunlight.com/artist-NR/N-R0004-Dante-Gabriel-Rossetti/N-R0004-004-il-ramoscello.html>> [12 August 2012]
- Rossetti, D. G. *La Bella Mano*. 1875. Delaware Art Museum. [online] available from <http://en.wikipedia.org/wiki/File:La-Bella-Mano.jpg>
- Rossetti, D. G. *Lady Lilith*. 1868. Delaware Art Museum, Wilmington. [online] available from <http://www.sightswithin.com/Dante.Gabriel.Rossetti/Lady_Lilith.jpg> [12 August 2012]
- Rossetti, D. G. *Proserpine*. 1881-82. Private Collection. [online] available from <<http://www.artrenewal.org/pages/artwork.php?artworkid=11213&size=large>> [12 August 2012]
- Rossetti, D. G. *The Beloved*. 1865-66. Tate Gallery, London. [online] available from <<http://www.artmagick.com/pictures/picture.aspx?id=6185&name=the-beloved>> [12 August 2012]
- Rossetti, D. G. *The Bower Meadow*. 1871-72. Manchester City Art Galleries. [online] available from <<http://www.artrenewal.org/pages/artwork.php?artworkid=716&size=large>> [12 August 2012]
- Rossetti, D. G. *The Day Dream*. 1880. The Victoria and Albert Museum. London. [online] available from <<http://www.artmagick.com/pictures/picture.aspx?id=6197&name=the-day-dream>> [12 August 2012]
- Rossetti, D. G. *The Salutation of Beatrice*. 1869. [online] available from <<http://www.telegraph.co.uk/culture/art/artsales/9194053/Unknown-portrait-by-Dante-Gabriel-Rossetti-emerges.html>> [12 August 2012]
- Van Eyck, J. *The Arnolfini Marriage*. 1434. National Gallery. London. [online] available from

REZUMAT

<http://en.wikipedia.org/wiki/Arnolfini_Portrait> [18 August 2012]

Waterhouse, W. J. *'I'm half sick of Shadows...'*. 1915. Art Gallery of Ontario, Toronto. [online] available from <http://en.wikipedia.org/wiki/File:John_William_Waterhouse_-_I_am_half-sick_of_shadows,_said_the_lady_of_shalott.JPG> [12 August 2012]